MAKTABGACHA TA’LIMDA INTERFAOL VA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI

M.Eshmirzayeva

Osiyo texnologiyalar universiteti magistranti

Annotatsiya: Mazkur tezisda maktabgacha ta’lim tashkilotlarida interfaol va raqamli texnologiyalardan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari, ularning ta’lim-tarbiya jarayonidagi o‘rni va bolalarning bilish faoliyatiga ta’siri tahlil qilinadi. Shuningdek, multimedia vositalari, interfaol topshiriqlar, raqamli ko‘rgazmalar va pedagogik o‘yinlardan maqsadli foydalanish masalalari yoritilib, bolalarning yoshi va xavfsizligini hisobga olgan holda amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: maktabgacha ta’lim, interfaol texnologiyalar, raqamli ta’lim, multimedia, axborot texnologiyalari, raqamli savodxonlik, pedagogik innovatsiya, raqamli xavfsizlik.

Kirish

Zamonaviy jamiyatda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari inson faoliyatining turli sohalariga keng kirib bormoqda. Ushbu jarayon ta’lim tizimidan ham yangi yondashuvlarni talab qilmoqda. Ta’lim mazmunini boyitish, pedagogik faoliyat samaradorligini oshirish, ko‘rgazmalilikni kuchaytirish va o‘quvchilarning faolligini rag‘batlantirishda raqamli vositalarning imkoniyatlari ortib bormoqda.

Maktabgacha ta’limda raqamli va interfaol texnologiyalardan foydalanish masalasi alohida e’tibor talab qiladi. Chunki maktabgacha yoshdagi bolalar bilimlarni asosan bevosita tajriba, o‘yin, harakat, kuzatish va kattalar bilan muloqot orqali egallaydilar. Shu sababli raqamli vositalar bolalarning tabiiy rivojlanishiga mos ravishda, pedagog rahbarligida va aniq ta’limiy maqsad asosida qo‘llanilishi zarur.

Raqamli texnologiyalardan foydalanishning asosiy maqsadi bolani ekran qarshisida uzoq vaqt ushlab turish emas, balki ta’limiy mazmunni tushunarli, ko‘rgazmali va qiziqarli shaklda taqdim etish, uning real faoliyatini qo‘llab-quvvatlashdan iborat.

Asosiy qism

Interfaol texnologiyalar ta’lim jarayonida bolalarning faol ishtiroki, o‘zaro muloqoti, hamkorligi va mustaqil fikrlashini ta’minlashga yo‘naltirilgan usullar majmuasidir. Raqamli texnologiyalar esa axborotni yaratish, namoyish etish va qayta ishlashga xizmat qiluvchi elektron vositalar hamda dasturlarni o‘z ichiga oladi. Ushbu ikki yo‘nalish bir-birini to‘ldirishi mumkin, biroq ular aynan bir tushuncha emas. Masalan, bolalar bilan savol-javob, guruhli muhokama va didaktik o‘yin o‘tkazish interfaol metod hisoblanadi; animatsiya yoki elektron tasvirlardan foydalanish esa raqamli vositalarni qo‘llashga misol bo‘ladi.

Maktabgacha ta’limda multimedia materiallaridan foydalanish bolalarning turli hodisalar haqidagi tasavvurlarini boyitishga yordam beradi. Masalan, tabiat bilan tanishtirish mashg‘ulotida pedagog fasllarning almashinuvi, hayvonlarning yashash muhiti yoki o‘simliklarning o‘sish jarayonini tasvirlar va qisqa videolar orqali ko‘rsatishi mumkin. Biroq namoyishdan keyin bolalar bilan suhbat o‘tkazish, real predmetlarni kuzatish yoki amaliy topshiriq bajarish muhimdir. Shunda raqamli material faqat tomosha vositasi bo‘lib qolmay, bilimni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Masalan, “Suvning tabiatdagi aylanishi” mavzusida bolalarga bulut, yomg‘ir va quyosh tasvirlari namoyish etiladi. Pedagog bolalardan yomg‘ir qayerdan paydo bo‘lishi, suvning tabiat uchun qanday ahamiyati borligi haqida fikr so‘raydi. Keyinchalik bolalar rasmlarni ketma-ket joylashtiradilar, o‘z kuzatuvlarini aytadilar va suvni tejashga doir oddiy qoidalarni muhokama qiladilar. Bunday yondashuv ko‘rgazmalilikni suhbat va amaliy faoliyat bilan uyg‘unlashtiradi.

Interfaol topshiriqlar bolalarning faol fikrlashiga imkon yaratadi. Masalan, elektron doska yoki pedagog tayyorlagan ko‘rgazmali kartochkalar yordamida “Hayvonni yashash muhiti bilan bog‘la”, “Shakllarni guruhlarga ajrat”, “Rasmda qanday o‘zgarish bo‘ldi?” kabi topshiriqlarni bajarish mumkin. Bunda pedagog har bir bolaning ishtirokini ta’minlashi, topshiriqlarni yoshga mos tanlashi va natijani faqat tezlik bilan emas, bolaning fikrlashi hamda tushuntirishi bilan ham baholashi lozim.

Raqamli vositalar nutqni rivojlantirish mashg‘ulotlarida ham qo‘llanishi mumkin. Masalan, bolalarga voqealar ketma-ketligi aks etgan uch yoki to‘rtta rasm ko‘rsatiladi. Ular

rasmlarni tartib bilan joylashtirib, voqea mazmunini hikoya qiladilar. Pedagog bolalarga qahramonlarning harakatlarini tasvirlash, voqealarning sabablarini tushuntirish va hikoyani mustaqil yakunlash imkonini beradi. Bu usul lug‘at boyligini, izchil nutqni va sabab-oqibat munosabatlarini anglashni qo‘llab-quvvatlaydi.

Matematik tasavvurlarni shakllantirishda ham raqamli ko‘rgazmalardan foydalanish mumkin. Ranglar, shakllar, miqdorlar, sonlar va fazoviy munosabatlarni aks ettiruvchi materiallar bolalarning tushunchalarni farqlashiga yordam beradi. Masalan, bolalar ekranda ko‘rsatilgan shakllarni nomlaydilar, so‘ng shu shakllarga o‘xshash predmetlarni guruh xonasidan topadilar. Bu jarayon raqamli tasvir bilan real muhit o‘rtasidagi bog‘liqlikni mustahkamlaydi.

Shu bilan birga, raqamli vositalardan foydalanishning samaradorligi pedagogning kasbiy tayyorgarligiga bog‘liq. Pedagog taqdim etilayotgan materialning mazmunini, yoshga mosligini, tilining tushunarliligini, davomiyligini va ta’limiy maqsadga muvofiqligini oldindan tekshirishi kerak. Raqamli material mashg‘ulotning maqsadini belgilamasligi, aksincha, oldindan belgilangan pedagogik maqsadga xizmat qilishi lozim.

Maktabgacha yoshdagi bolalar bilan ishlashda raqamli xavfsizlik masalasi ham muhimdir. Bolalar foydalanadigan qurilmalar kattalar nazoratida bo‘lishi, materiallar yoshga mos tanlanishi, reklama va nomaqbul kontentdan himoyalanish choralariga rioya qilinishi zarur. Bolalarning shaxsiy ma’lumotlari va tasvirlarini tarqatishda ham maxfiylik hamda tegishli rozilik talablariga e’tibor qaratish lozim.

Bundan tashqari, ekran bilan ishlash davomiyligi bolaning yoshi, individual ehtiyojlari va sog‘lig‘iga mos bo‘lishi kerak. Raqamli faoliyat jismoniy harakat, ochiq havodagi o‘yinlar, kitob o‘qish, qo‘l mehnati va jonli muloqotning o‘rnini bosmasligi lozim. Ayniqsa, maktabgacha yoshdagi bolalar uchun real predmetlar bilan ishlash, tabiatni bevosita kuzatish va tengdoshlari bilan o‘ynash muhim ahamiyatga ega.

Interfaol va raqamli texnologiyalar ota-onalar bilan hamkorlikni tashkil etishda ham qo‘l keladi. Masalan, pedagog ota-onalarga bolalarning rivojlanishini qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan tavsiyalar, uyda bajarish mumkin bo‘lgan ijodiy topshiriqlar va kitob o‘qish

bo‘yicha g‘oyalarni elektron shaklda taqdim etishi mumkin. Biroq raqamli muloqot jonli suhbat va individual maslahatlarning o‘rnini to‘liq egallamasligi kerak.

Raqamli vositalarni joriy etishda pedagogik natijalarni kuzatish ham muhimdir. Pedagog mashg‘ulotdan keyin bolalarning mavzuni tushunishi, savollarga javob berishi, mustaqil topshiriqlarni bajarishi va real faoliyatga qanchalik qiziqish bildirganini tahlil qilishi mumkin. Agar raqamli material bolalarning diqqatini chalg‘itsa yoki faol ishtirokini kamaytirsa, metodni o‘zgartirish zarur.

Amaliy tavsiyalar

Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida interfaol va raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish uchun quyidagilar tavsiya etiladi:

1. Raqamli vositalarni mashg‘ulotning aniq ta’limiy maqsadiga muvofiq tanlash.

2. Qisqa, tushunarli, yoshga mos va ishonchli mazmunga ega materiallardan foydalanish.

3. Ekrandagi namoyishni suhbat, o‘yin, amaliy topshiriq va real predmetlar bilan ishlash orqali mustahkamlash.

4. Bolalarning ekran qarshisida o‘tkazadigan vaqtini cheklash va faol harakatlar uchun yetarli sharoit yaratish.

5. Raqamli qurilmalardan foydalanishda pedagog nazorati va xavfsizlik qoidalariga rioya qilish.

6. Pedagoglarning raqamli savodxonligi va metodik kompetensiyalarini muntazam oshirib borish.

7. Ota-onalarga bolalarning raqamli vositalardan xavfsiz va maqsadli foydalanishi bo‘yicha tavsiyalar berish.

8. Raqamli texnologiyalarning samaradorligini bolalarning real rivojlanishi va faoliyati asosida baholash.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, interfaol va raqamli texnologiyalar maktabgacha ta’lim jarayonini boyitish, ko‘rgazmalilikni oshirish va bolalarning bilish faoliyatini qo‘llab-quvvatlash uchun muhim pedagogik imkoniyatlarga ega. Ulardan maqsadli foydalanish

bolalarning nutqi, matematik tasavvurlari, kuzatuvchanligi va mustaqil fikrlashini rivojlantirishga yordam berishi mumkin.

Biroq texnologiyalarning mavjudligi o‘z-o‘zidan ta’lim sifatini kafolatlamaydi. Natija pedagogning metodik mahorati, materiallarning yoshga mosligi, faoliyatning mazmuni va bolaning bevosita ishtirokiga bog‘liq. Shu bois raqamli vositalar an’anaviy ko‘rgazmali materiallar, o‘yin, jonli muloqot va amaliy faoliyat bilan uyg‘unlashtirilishi zarur.

Eng muhim vazifa — texnologiyalardan foydalanish orqali bolani ekran bilan band qilish emas, balki uning qiziqishini uyg‘otish, mustaqil o‘rganishini qo‘llab-quvvatlash va har tomonlama rivojlanishi uchun xavfsiz pedagogik muhit yaratishdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. O‘RQ-637, 2020-yil 23-sentabr.

2. O‘zbekiston Respublikasining “Maktabgacha ta’lim va tarbiya to‘g‘risida”gi Qonuni. O‘RQ-595, 2019-yil 16-dekabr.

3. “Ilk qadam” davlat o‘quv dasturi. Maktabgacha ta’lim tashkilotlari uchun.

4. UNESCO. Global Education Monitoring Report: Technology in Education. 2023.

5. UNICEF. Early Childhood Development and Digital Technology: Guidance and Resources.